

Certificering in de veehouderij

Dr. R. de Koning, ing. G.W. Lagerweij

Gezondheidsdienst voor Dieren

Arnsbergstraat 7, 7418 EZ Deventer

telefoon (0570) 66 02 15, telefax (0570) 63 41 04.

In het verleden bestond certificering met name uit het vaststellen van de kwaliteit van het eindproduct. Steeds meer wordt ernaar gestreefd de kwaliteit in het productieproces te garanderen. Dit heeft effect op de wijze van gegevensvastlegging op het veehouderijbedrijf, als ook op de werkmethoden van de certificerende instellingen. Beide kunnen voordeel behalen door gebruik te maken van informatietechnologie.

Beschreven wordt hoe de Gezondheidsdienst voor Dieren ten behoeve van haar certificerende taken de IT aan het vormgeven is.

Trefwoorden: Veehouderij, certificering, informatietechnologie, kwaliteitsstatus, certificeringsproces

Certificering van producten uit de veehouderij

De veehouderij is een economische activiteit gericht op het maken van winst. De eindproducten zijn veelal voedingsmiddelen ten behoeve van de humane consumptie. Daarnaast zijn er (tussen-)producten zoals fokdieren, slachtdieren, broedeieren en sperma. Aan elk van deze producten stelt de afnemer eisen: eisen met betrekking tot het afwezig zijn van dierpathogenen (diergezondheidseisen), zoönosen, en residuen en contaminanten (bijvoorbeeld antibiotica, hormonen en zware metalen). In het verleden, maar ook nu nog is het zo dat een eind-respectievelijk ingangscntrole plaatsvindt op de vereiste kwaliteiten. Bijvoorbeeld de keuring aan de slachtlijn, exportkeuring van levende dieren en tankmelkcontrole. De tendens echter is de ontwikkeling van procescontrole systemen. Door enerzijds het proces zodanig in te richten dat de kans op een gewenste kwaliteit maximaal is en door anderzijds een onafhankelijke keuringsinstantie controles te laten uitvoeren in het productie proces, wordt er voor gezorgd dat de kwaliteit van het product gegarandeerd kan worden. Voor de controle is het nodig dat gedurende het proces voldoende controle punten worden ingebouwd en dat van deze controles een goede administratie wordt gevoerd.

Certificering is een activiteit van een onafhankelijke (keurings-)instelling, die erop is gericht te controleren of het geproduceerde

goed voldoet aan de gestelde eisen. Wanneer inderdaad voldaan wordt aan de eisen, dan geeft de certificerende instelling een certificaat (= een verklaring) af.

Het certificeringsproces

Wanneer procescertificering wordt toegepast, worden naast controles van het eindproduct, ook tijdens het productieproces controles uitgevoerd. Per gewenst kwaliteitsaspect (waaronder die voor de diergezondheid) wordt een controlereglement en van daaruit een controlelijst vastgesteld. Dit is een programma (bijvoorbeeld: IBR-vrij; NCD-geënt; antibioticum-vrij; IKB-varkens; scharreleieren). Om het certificeringsproces te kunnen doorlopen, moeten de programma eisen bekend zijn, moeten er diervverzamelingen zijn die aan dat programma deelnemen (objecten van keuring) en moet het programma vertaald zijn in (regelmatig terugkerende) acties (keuringen) en leiden deze acties (wanneer aan de eisen is voldaan) tot een verklaring (=certificaat).

Vanuit de techniek van de houderij (inclusief de gezondheidszorg) is min of meer bekend welke elementen in die houderij kritisch zijn (hazard analyses= HA) ten aanzien van het bereiken van het gewenste eindresultaat. Juist daar zal de veehouder zijn aandacht op richten; juist daar zal de controle-organisatie zich mede op richten.

Men spreekt in dit geval van de kritische controlepunten (CCP's).

Alle in de veehouderij relevante controle-elementen kunnen worden ingedeeld in de volgende categorieën:

- Is de diergroep vrij van een benoemde besmetting? Dit wordt doorgaans bepaald door het onderzoeken van een noodzakelijk geachte steekproef monsters.
- Voldoet de productie-eenheid aan een lijst van vereiste voorwaarden (bijv. ten aanzien van hygiëne, voeding of raskenmerken). Deze voorwaarden kunnen weergegeven worden op een check-list die gebruikt wordt bij inspectie.
- Vindt aanvoer van grondstoffen en productiedieren plaats van productie-eenheden met de gewenste kwaliteit?
- Voldoet het bedrijf aan het vereiste vaccinatie-regime?

De certificerende instelling dient per programma een deelnamebestand bij te houden. Een deelname is de combinatie van een deelnamegroep en een programma. Regelmatig dient vanuit de planning een keuring (= een zaak) te worden aangestuurd. Afhankelijk van het programma bestaat deze uit één, maar meestal uit meer controle-elementen van de hiervoor genoemde categorieën.

Controles van inspectie-elementen (de tweede van bovengenoemde categorieën) vindt plaats door controlebezoeken aan bedrijven. Waar monsters moeten worden geanalyseerd, moeten deze eerst verzameld worden om vervolgens te worden onderzocht. Andere controles kunnen administratief worden afgehandeld (bijvoorbeeld verplaatsingen in I&R-systemen; Aujeszkyvaccinatie in het Aujeszkyvaccinatie bewakingssysteem). Nadat alle uitslagen binnen zijn moeten deze geïnterpreteerd worden conform de rekenregels die daartoe zijn vastgesteld door de programmabeheerder.

De Gezondheidsdienst als certificerende instelling

De Gezondheidsdienst voor Dieren is op een aantal manieren betrokken bij certificeringen. Zelf geeft zij certificaten uit met betrekking tot een aantal dierziekten; voorts kent zij zowel een (STERLAB) geaccrediteerd laboratorium, als een (STERIN) geaccrediteerde afdeling Inspectie en Controle (GD-IC). Beide staan onder toezicht van de Raad voor de Accreditatie. Daarnaast beheert de GD een aantal I&R-systemen en het Bedrijven Informatie Systeem (BIS: hierin worden bedrijven onder UBN geregistreerd) waarin gegevens over veehouderijbedrijven worden vastgelegd. De Gezondheidsdienst is niet de enige instelling op elk van deze gebieden. Wel is binnen deze organisatie het breedst mogelijke scala van functies aanwezig.

De GD-Informatie Architectuur

Om haar taken ook in de toekomst te kunnen uitvoeren is de GD in grote mate afhankelijk van een adequate informatiseringsfunctie. Daarom is zij bezig haar volledige informatie architectuur te herzien. In samenwerking met EDS-Agridata is een globaal ontwerp gemaakt en een tijdpad uitgezet ten behoeve van de realisatie.

De systeemarchitectuur is opgebouwd rondom een aantal hoofdsystemen. Deze systemen ondersteunen de belangrijkste primaire processen, te weten: de certificering (COS), het laboratoriumproces (LIMS), I&R en kennis inbreng (een verzameling van analysefuncties, epidemiologisch onderzoek en dergelijke). Deze verticale systemen worden ondersteund door de infrastructurele systemen BRBS (Bedrijven en Relatie Beheersysteem) en een financieel systeem. Daarnaast is in een Workflow management-systeem voorzien, wordt een DATA-warehouse ingericht en wordt een managementinformatie systeem (MIS) gerealiseerd. De diverse systemen maken onderdeel uit van een samenhangend geheel, waarbij processen de onderverdeling naar functie bepalen. Er is gekozen voor een universele datastructuur op basis van een ORACLE-database en voor de besturingssystemen UNIX-Windows. De ombouw van de architectuur wordt gefaseerd uitgevoerd en dient in zijn volle omvang medio 2000 operationeel te zijn.

Het Certificering Ondersteunend Systeem

Het certificeringsproces verloopt als volgt: nadat de certificeringsregels (dit zijn de eisen waaraan een product dient te voldoen) duidelijk zijn, worden deze vertaald in controle regels. De verzameling dieren die ter keuring wordt aangeboden, wordt geïdentificeerd en door de keurende instantie als deelnemer ingeschreven. Vervolgens wordt de keuring voorbereid en uitgevoerd. Afhankelijk van de resultaten wordt de keuringsuitslag vastgesteld. Dit kan ook de start zijn van een volgende keuringscyclus. Het Certificering Ondersteunend Systeem (COS) heeft de functie dit certificeringsproces te faciliteren. Het is opgebouwd uit een aantal modules en maakt gebruik van andere binnen de GD aanwezige systemen. Daarnaast zijn er interfaces gedefinieerd met externe bestanden. COS bestaat uit de modules 'Programma Beheer', 'Deelname Registratie', 'Combineren Activiteiten', 'Planning', 'Uitvoeren Bedrijfsbezoek', en 'Status beheer en Rapportage'. Deze modules worden nu achtereenvolgens beschreven.

Programma Beheer

In Programma Beheer worden de programmaregels zoals vastgelegd in het Reglement, vertaald in rekenregels en bestanden. Naast algemene informatie (naam, omschrijving, doelgroep en dergelijke) wordt vastgelegd in welke frequentie of hoeveel dagen na ontstaan van de deelname een keuring afgevoerd dient te worden. Ten aanzien van de bemonstering en het daarop volgende laboratorium onderzoek wordt de steekproef aangegeven, het type monster en de bepaling. Alle inspectie-items zijn opgenomen in een bestand dat onbegrensd aangevuld kan worden. Uit dit bestand kan een selectie van items worden gekoppeld aan een programma. Per item kan vervolgens de overtredingssoort worden vastgelegd. Ook kunnen gegevens worden vastgelegd over de inspanningsduur en de kosten van een controle.

Deelname Registratie

In Deelname Registratie worden de programma's aan een (bekende) deelnamegroep gekoppeld. Een deelnamegroep is een verzameling dieren, zoals die in BRBS (Bedrijven en Relatie Beheersysteem) geregi-

streerd zijn. De definitie van (eisen aan) een deelnamegroep kunnen per kwaliteitsprogramma uiteen lopen. COS legt dus als het ware een deelnamelus om in BRBS bekende diergroepen, zoals een GIS een varkenspestbeschermingsgebied legt op de kaart van Noord-Brabant.

Combineren Activiteiten

Diverse dierverzamelingen kunnen aan meerdere programma's deelnemen. Daar waar bedrijfsbezoeken onderdeel uitmaken van die programma's is het zaak die te combineren. Dit vindt plaats in Combineren Activiteiten.

Planning

Als de bezoeken zijn vastgesteld en de beschikbare bedrijfsbezoek capaciteit (rekening houdend met de woonplaats, vakanties, niet actieve perioden en dergelijke) is ingevoerd in het systeem, dan kan via Planning een optimale routing gerealiseerd worden. Van het bezoek is onder meer bekend voor welke datum het bezocht moet worden, waar zich de diergroep(en) bevind(en)t, hoe lang dit normaliter duurt, welke kwalificaties vereist zijn (alleen geautoriseerde buitendienstmedewerkers!), en welke hygiënestatus het bedrijf heeft.

Uitvoeren Bedrijfsbezoek

Is de voorstelroute bepaald, dan wordt de agenda van de host naar de remote van de diverse buitendienstmedewerkers gemaild. Deze importeren de voorgestelde agenda in hun laptop en stellen vervolgens, in afstemming met de te bezoeken bedrijven, de definitieve agenda op. Bij het bedrijfsbezoek worden de bedrijfsgegevens geverifieerd en wordt de keuring uitgevoerd. Ten behoeve van de IKB-inspectie beschikt de buitendienstmedewerker over vaste bestanden met diergeneesmiddelen, GMP-voerleveranciers en GVP-dierenartspraktijken. Op het bedrijf worden de resultaten van de inspectie-items ingevoerd. Dit gebeurt direct in de portable of in de Handheld-terminal. Bij afwijkingen van de norm wordt de overtreding vastgelegd. Ook wordt een inzendingformulier aangemaakt dat meegaat met de inzending aan het (GD) laboratorium. De gewijzigde plannings, de inspectieresultaten en de begeleidende informatie bij de inzending wordt (ook) verstuurd naar de host.

Status Beheer en Rapportage

Nadat de informatie van de buitendienstmedewerker door de host is opgehaald en de eventuele laboratorium resultaten (straks rechtstreeks gelezen in de LIMS-bestanden) bekend zijn, wordt per certificeringsonderdeel de status berekend (op basis van de in programmabeheer ingevoerde rekenregels). Vanuit de onderliggende deelstatussen wordt de overall keuringsuitslag per programma vastgesteld. Vooralnog worden de verplaatsingsregels, het vaccinatiegedrag en het betalingsgedrag (bij afwijkingen) handmatig toegevoegd.

Als eenmaal de keuringsuitslag geautoriseerd is wordt een rapport opgesteld, een factuurbestand gecreëerd en een nieuwe (voorstel)vervaldatum aan de deelname gekoppeld.

Datacommunicatie

Koppelingen met de buitenwereld zijn voorzien. In de eerste plaats met de ketenbeheerders: zij organiseren veehouderijbedrijven en leveren de bestanden met deelnames aan. Zij ontvangen ook op de een of andere manier de resultaten van die deelnames terug. Daarnaast de deelnemende bedrijven zelf, hun dierenarts en de handelaar. Ook programmabeheerders (bijvoorbeeld het PVE) en de toezichthoudende instantie kunnen geïnteresseerd zijn in (geaggregeerde) gegevens. Basisbestanden moeten op de een of andere manier worden geïmporteerd.

Vooralsnog wordt ervaring opgedaan met uitwisseling met de ketenbeheerders.

Het systeem is modulair opgebouwd. Dat houdt in dat met het systeem de planning kan worden aangestuurd, dat GD-IC de inspecties en de bemonsteringen kan uitvoeren, dat het GD-laboratorium direct de beschikking krijgt over de gegevens en de bepalingen uitvoert, en dat in status beheer de status van de diergroep wordt bepaald en een nieuwe vervaldatum wordt berekend. Anderzijds is het mogelijk dat elk van de certificeringsstappen door andere (rechts) personen worden uitgevoerd.

Knelpunten in informatietechnologie bij certificering

Uit het voorgaande moge blijken dat het certificeringsproces zelf nog volop in ontwikkeling is. Voorts is de veehouderij onderhevig aan grote veranderingen (met name schaalvergroting en deelnemersafname). De IT-ontwikkelingen op het veehouderijbedrijf zijn in het artikel over de Gezondheidsplanner (Fuchs en Grijsen, deze AI) al enigszins aan de orde geweest. Ontwikkelingen hierin zullen ertoe leiden dat controle op termijn meer op basis van directe toegang tot de bedrijfsinformatie en minder op locatie plaats zal vinden.

Een knelpunt is voorts dat het besef door moet breken, dat controles op de diverse kwaliteitsaspecten niet aan één en dezelfde dierverzameling kunnen worden gekoppeld. De controle en waarborg ten aanzien van de genetische aanleg kan bijvoorbeeld slechts aan een individueel dier gekoppeld worden. Ten aanzien van de ziekte van Aujeszky spreek je over de totale verzameling dieren op één bedrijf. Ten aanzien van Mond- en klauwzeer spreek je over alle hoefdieren op een bedrijf. Dit heeft consequenties voor de manier waarmee tegen het fabriekstanknummer, het UB-nummer en andere relatienummers, als identificatienummer voor te certificeren eenheden, dient te worden aangekeken. Wellicht moeten we afstappen van de gedachte dat aan het UBN alle kwaliteit kan worden gehangen.

De GD-IT-architectuur is in wording. Dit geldt evenzeer voor andere systemen bij andere partijen. De veehouderij is een krimpende markt. Globalisering en informatisering zijn vaststaande ontwikkelingen. Discussies over verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en bedrijfsleven, tussen 'Den Haag' en 'Brussel', tussen EZ en LNV/VWS maken de voorspelbaarheid ten aanzien van certificering en de rol van IT daarin moeilijk. Versnippering van visie en spreiding van initiatieven over vele partijen is niet te voorkomen, maar een knelpunt. @